

بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در خانواده های

شهرستان دزفول

فروزان علیدادی^۱

چکیده

موضوع این پژوهش، تاثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی خانواده های شهرستان دزفول می باشد. سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و موجب پایین آمدن سطح هزینه های تبادلات و ارتباطات می گردد، یعنی سرمایه اجتماعی به عنوان توانایی افراد برای کار با یکدیگر در جهت اهداف عمومی در گروه ها و سازمان ها تعریف می شود. در این تحقیق سعی بر این است تا رابطه بین سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی مورد سنجش قرار گیرد. همچنین محقق در نظر دارد که رابطه بین اعتماد بین فردی، اعتماد به نهادها، مشارکت رسمی، مشارکت غیر رسمی، مشارکت مدنی، حمایت عاطفی، حمایت اقتصادی، حمایت دولتی و کیفیت زندگی مورد آزمون قرار گیرد. روش این تحقیق پیمایشی است که سعی شده است که اطلاعات مورد نیاز با توجه به اهداف و فرضیه های تحقیق جمع آوری شود ابزارگردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته با ۴۸ سوال می باشد. مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۲ می باشد. پس از توزیع و جمع آوری اطلاعات از نرم افزار SPSS به منظور تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است. یافته های پژوهش حاکی از آن است که ۱- بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. ۲- بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی رابطه ای وجود ندارد. ۳- بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. ۴- بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. ۵- بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود ندارد. ۶- بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. ۷- بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. ۸- بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه وجود ندارد. ۹- بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی رابطه وجود ندارد.

کلید واژگان : سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی،

کیفیت زندگی.

^۱ کارشناس ارشد رشته جامعه شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر F.alidadi 94@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

سرمایه اجتماعی اگر چه مفهومی نوین و نوپا در عرصه مطالعات اجتماعی است، اما این مفهوم ریشه در روابط نوع بشر دارد. امروزه این امر مسلم است که رسیدن به توسعه، جامعه مدنی، معیارهای جهان شمول و بستر مناسب برای زیست اجتماعی تنها با وجود سرمایه اجتماعی شکل می‌گیرد (توسلی و کلاریجانی، ۱۳۹۱، ۵۶). تولد جامعه‌شناسی مدرن به علت نگرانی مربوط به روند رو به تنزل روابط اجتماعی در نتیجه صنعتی شدن جوامع انسانی بود. این نگرانی از کاهش و تنزل در سطح روابط اجتماعی از جمله موضوعاتی است که در تاریخچه جامعه‌شناسی کلاسیک و معاصر، بخش عمده ای را به خود اختصاص داده است. پیشینه مباحث مربوط به سرمایه اجتماعی نیز در صدد بررسی روابط بین افراد به گونه ای است که باعث تسهیل کنش در بین آنان می‌شود. سرمایه اجتماعی به تاثیر روابط اجتماعی و کمیت و کیفیت آن‌ها بر امکانات و موقعیت‌های افراد اشاره دارد. نقش مؤثر و بی‌ظنیر این مفهوم در ساختار روابط بین افراد و گروه‌ها در اجتماع کارکرد آن در تسهیل کنش جمعی و بازده‌های آن همچون گسترش مشارکت، اعتماد و بده‌بستان در جامعه که روابط بین افراد و گروه‌ها را توسعه و کارایی آن‌ها را افزایش داده و بین شکاف‌های اجتماع نیز پل می‌زند، این مفهوم را در اولویت اول و مورد توجه سیاست‌گذاران اجتماع، دولت و برنامه‌های توسعه قرار داده است. شناسایی میزان و روند سرمایه اجتماعی در میان مردم جامعه می‌تواند کمک زیادی به شناسایی روند تحولات فرهنگی و اجتماعی آن جامعه و همچنین منجر به افزایش کیفیت زندگی آن‌ها نیز شود (شارع پور، ۱۳۸۰، ۱۰۱). ایده اصلی سرمایه اجتماعی این است که خانواده، دوستان و آشنایان یک فرد، دارایی مهمی را تشکیل می‌دهند که از آن‌ها می‌توان در یک بحران استمداد کرد و آن‌ها را برای کسب منافع به کار برد (وثوقی و رحمانی، ۱۳۹۳، ۲۱۰). می‌توان سرمایه اجتماعی را زیر بنا و زمینه ساز اصلی فرایند مدرنیزاسیون دانست، پس به دلیل قرار داشتن کشور ما در حالت گذار و ضرورت برنامه‌ریزی‌های همه‌جانبه به منظور دستیابی به توسعه‌ی پایدار و عبور از حالت گذار و رسیدن به یک ثبات نسبی و واقعی، شناخت میزان و نوع سرمایه اجتماعی و به‌کارگیری عواملی که سبب افزایش این متغیر اجتماعی می‌شود لازم است. روابط اجتماعی هسته اصلی جامعه محسوب می‌گردد و موجب می‌شود کنشگران با گسترش پیوندهای خود، کنش‌های خود را در جامعه تسهیل نمایند و از این طریق به اهداف خود دست یابند همه افراد در جامعه به نوعی در تلاش برای برقراری ارتباط با دیگران می‌باشد تا مبادلات خود را در زمینه‌های مختلف سرعت دهند، علاوه بر جامعه در سطح کلان که تعاملات گسترده ای را در خود جای می‌دهد، اجتماع کوچک تری به عنوان "اجتماع شبکه ای" مطرح می‌شود که اجتماع روابط غیر رسمی فرد است. روابط و پیوندهای اجتماعی بنا به نظریه تحلیل شبکه به عنوان سرمایه اجتماعی و دارایی فرد محسوب می‌شود و فرد از طریق آن می‌تواند به منابع و حمایت‌های موجود در این پیوندها

رفاه اجتماعی افراد جامعه مرتبط است و برای ارتقای سطح رفاه و کیفیت زندگی افراد بایستی عوامل تاثیرگذار بر آن شناسایی و تقویت شوند. پس پژوهش را با این پرسش آغاز می کنیم که سرمایه اجتماعی چه تأثیری بر کیفیت زندگی جوانان دارد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

مفهوم سرمایه اجتماعی یک مفهوم فرارشته ای است که اخیراً مورد توجه بسیاری از شاخه های علوم انسانی قرار گرفته است. این مفهوم در واقع پل ارتباطی مهمی بین اقتصاد، جامعه شناسی و علوم سیاسی خواهد بود تا با نگرشی جدیدتر به بررسی ارزش های اجتماعی، مخصوصاً ارزش ارتباطات مردمی برای دستیابی به اهداف مشترک کلان بپردازد (فیلد، ۲۰۰۳، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۵، ۱۳۸۵). وجود سرمایه اجتماعی شرط لازم و نه کافی برای نتیجه بخشی سرمایه ها و سیاست های اجتماعی و اقتصادی است. بررسی دقیق تر سرمایه اجتماعی، ما را به این مطلب می رساند که بدون وجود این سرمایه، هیچ اجتماعی به هیچ سرمایه ای نمی رسد. هدف کلی هر شبکه اجتماعی، ایجاد سرمایه اجتماعی و تسهیل ارتباط بین متخصصان، هنرمندان و صاحبان حرفه های متعدد است. تبدیل سرمایه فردی به اجتماعی، از مسائل مهم و مورد توجه همه حوزه های علمی است. از این طریق، دانش فردی به دانش جمعی تبدیل و در واقع از دانایی جمعی برای حل مسائل و مشکلات دنیوی بهره برداری می شود (گیدنز، ۱۳۷۸، ۸۷). لازم به ذکر است که کاهش سرمایه اجتماعی علاوه بر نتایج مهم در عدم شکل گیری توسعه پایدار در میان طبقات اجتماعی، منجر به ایجاد شکاف و تنش های اجتماعی نیز می شود. در میان طبقات اجتماعی، کاهش رفاه اجتماعی و کیفیت زندگی منجر به شکل گیری آسیب های اجتماعی همچون طلاق، خودکشی، بحران هویت، خشونت، درگیری و مهم تر از همه مهاجرت نخبگان می شود (رحمانی خلیلی، ۱۳۰، ۱۳۸۸). نتایج بسیاری از تحقیقات نشان می دهد که میزان سرمایه ی اجتماعی در ایران روند نزولی طی می کند. از جمله نتایج طرح ملی ارزش ها و نگرش های ایرانیان از موج اول و دوم حاکی از آن است شاخص های سرمایه اجتماعی رو به کاهش بوده که برای جامعه ایران بسیار خطرناک است (ارزش ها و نگرش های ایرانیان، ۱۳۷۹). امروزه، سرمایه اجتماعی نقشی بسیار مهم تر از سرمایه فیزیکی و انسانی را در جوامع ایفا می کند و شبکه های روابط انجام بخش میان انسان ها و سازمان هاست. در غیاب سرمایه اجتماعی سایر سرمایه ها اثربخشی خود را از دست می دهند و بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی ناهموار و دشوار می شود. از جمله اثرات بی توجهی به مفهوم سرمایه اجتماعی که در دهه های گذشته به وضوح در برخی کشورهای جهان دیده شده است عبارتند از: فروپاشی نهاد خانواده و ناپایداری روابط اجتماعی کاهش میزان همبستگی اجتماعی، از رونق افتادن فعالیت های اقتصادی، گسترش ناهنجاری های رفتاری در میان جوانان و نوجوانان و ناامنی در مؤسسه های

آموزشی، از میان رفتن اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی در بین افراد جامعه که بی توجهی به این موضوع باعث ایجاد اختلال و بی نظمی عمومی در جامعه خواهد شد. و در نتیجه باعث کاهش سطح کیفیت زندگی افراد و اقشار جامعه خواهد شد، بنابراین برای بالا بردن سطح کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی افراد جامعه توجه جدی به این موضوع امری لازم و اجتناب ناپذیر است و توجه بیشتر مسئولان و مقامات و دست اندرکاران این امر را می طلبد.

پیشینه

ماجدی و لهسایی زاده (۱۳۸۵) در پژوهشی دیگر تحت عنوان بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه ای سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی در بین روستاهای استان فارس با استفاده از روش تحقیق پیمایش سطح بالای سرمایه اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می انجامد. بر این اساس مشخص شد که سرمایه اجتماعی در مقایسه با متغیرهای زمینه ای مانند سن، شغل و ... پیش بینی کننده ای بهتر برای رضایت از کیفیت زندگی به شمار می آید. از میان شاخص های سرمایه اجتماعی، اعتماد بالاترین تأثیرگذاری را در این زمینه داشته است. غفاری و اونق (۱۳۸۵) در تحقیقی دیگر تحت عنوان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر گنبد کاووس که در مجله مطالعات اجتماعی ایران بهار ۱۳۸۵، شماره ۱ به چاپ رسید با استفاده از روش پیمایش نشان داد که رابطه بین دو سازه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه ای معنادار است. علاوه بر این سرمایه اجتماعی بر مبنای چهار سنجه امنیت محلی، بده بستان، تصور نسبت به محله و عضویت انجمنی ۳۶٪ تغییرات کیفیت زندگی را تبیین نموده است. همچنین در مقیاس محله های مورد بررسی، یافته های تحقیق نشان از تفاوت در سرمایه اجتماعی و به تبع آن تفاوت در کیفیت زندگی را دارند. شادی طلب و حجتی کرمانی (۱۳۸۴) در تحقیقی دیگر تحت عنوان فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی بر روی مراکز دهستان های شهرستان ورامین، با تلفیقی از روش کیفی (مصاحبه عمیق و بحث گروهی) و روش کمی (پیمایش) رابطه معکوس میان فقر و مؤلفه های سه گانه سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت) تأیید شده است ضمن آنکه دو شاخص عدم مشارکت در تصمیم سازی و نیز خشونت و نزاع متداول در جامعه مورد بررسی در زمینه بروز و گسترش فقر نقش پررنگی داشته است. هیلی (۲۰۰۵) در رساله دکترای خود به بررسی ارتباط بین توانایی های انسان، که آن را در قالب سرمایه اجتماعی و انسانی دیده است، و بهزیستی ذهنی افراد در ایرلند می پردازد. ماهیت بهزیستی انسان و عاملیت مواردی است که این تحقیق به دنبال بررسی آن است. تحلیل نتایج نشان می دهد که منابع و توانایی ها (سرمایه اجتماعی و انسانی) با بهزیستی ذهنی افراد، که بر اساس نیازها و اهداف فرد تعریف می شود، ارتباطی تنگاتنگ دارد (هیلی، ۲۰۰۵، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵). نیلسون و همکاران (۲۰۰۶) هم در تحقیقی به بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی سالمندان در

روستاهای بنگلادش پرداخته اند. هدف اصلی این محققان تشخیص عوامل تعیین کننده تأثیرگذار بر کیفیت زندگی بود، و تحقیق در مورد همبستگی بین کیفیت زندگی و سطح فردی و جمعی سرمایه اجتماعی در میان سالمندان در روستاهای بنگلادش صورت می گرفت. آنها برای جمع آوری اطلاعات یک نمونه ۱۱۳۵ نفری از روستاییان سالمند با سن بالای ۶۰ سال را انتخاب کردند و با استفاده از پرسشنامه، به مصاحبه با آن ها پرداختند. متغیرهای مستقل این تحقیق را سن، جنس، تحصیلات، پایگاه اقتصادی افراد سالمند، و سرمایه اجتماعی در سطح روستا و فرد تشکیل می دادند، و متغیر وابسته نیز کیفیت زندگی بود که با نظر خود سالمندان مشخص می شد (نیلسون، ۲۰۰۶، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵) با استفاده از رگرسیون لجستیک، محققان به شناسایی عوامل تعیین کننده در کیفیت زندگی پرداختند، نتایج نشان داد که سن بالا، پایگاه اقتصادی ضعیف خانواده، و میزان پایین سرمایه اجتماعی در سطح فرد و روستا عوامل تعیین کننده در کیفیت زندگی افراد محسوب می شدند. وان ها و همکاران (۲۰۰۴) در تحقیقی به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفاه خانواده ها در یک روستای ویتنام پرداخته اند. موضوعات اصلی مورد بررسی عبارت بود از اینکه سهم سرمایه اجتماعی در دستاوردهای اقتصادی بالاتر از گونه های دیگر سرمایه است یا نه؛ نقش سرمایه اجتماعی در میان خانوارهای مختلف متفاوت است یا نه؛ و همچنین، ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی به طور مساوی بر درآمد خانوار تأثیر می گذارد یا نه. آن ها با یک مدل اقتصادسنجی به بررسی این موضوعات پرداختند و سرمایه اجتماعی را به مثابه یک عامل تولیدی، مانند عوامل مرسوم دیگری چون عوامل مادی، نیروی انسانی، و سرمایه انسانی، در نظر گرفتند. در این تحقیق، درآمد خانوار و هزینه متغیرهای وابسته به حساب می آمد. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی تأثیری قوی و مثبت بر درآمد خانوار دارد اما بر خلاف مطالعات دیگر، تعداد عضویت در انجمن ها بر درآمد خانوارها اثری نداشته است.

مبانی نظری

در دهه ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ بورديو مفهوم سرمایه اجتماعی را توسعه داد، یکی از سنگ بناهای نظری جامعه شناسی بورديو در نظر گرفتن جامعه به مصاحبه تکثري از حوزه های اجتماعی است شکل های سرمایه (اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) عوامل اساسی اند که تعریف کننده موقعیت ها و امکانات کنش گران گوناگون در هر حوزه ای به شمار می روند. از نظر او سرمایه در سه شکل بنیادی امکان بروز می یابد به شکل سرمایه اقتصادی که قابلیت تبدیل شدن به پول را دارد و ممکن است در شکل حقوق مالکیت نهادینه شود؛ به شکل سرمایه فرهنگی که در شرایط معین قابلیت تبدیل شدن به سرمایه اقتصادی را دارد و ممکن است به شکل کیفیت های آموزشی نهادینه شود و به شکل سرمایه اجتماعی که از الزامات اجتماعی (ارتباطات) ساخته شده است و در شرایط معین، قابلیت تبدیل شدن به سرمایه اقتصادی را دارد و ممکن است به صورت عنوان اشرافی یا اصالت

خانوادگی نهادینه شود، از نظر بورديو سرمایه اجتماعی دو مؤلفه دارد: اول منبعی است که ارتباط با آن از طریق عضویت در گروه و شبکه های اجتماعی امکان پذیر می شود و دوم، حجم سرمایه اجتماعی ای که به تملک یک کارگزار وابسته می باشد (وال ای، ۱۹۹۸، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵). بورديو اعتقاد دارد که کیفیت زندگی به وسیله کلیت ارتباطات بین کنش گران حاصل می شود، نه آن که فی نفسه یک کیفیت معمول گروه باشد. عضویت در گروه ها و درگیر بودن در شبکه های اجتماعی، که در گروه ها حاصل می شود، و روابط اجتماعی حاصل از عضو بودن می تواند در تلاش برای بهبود موقعیت اجتماعی کنش گران در حوزه های گوناگون و متفاوت به کار برده شود. انجمن های داوطلبانه، اتحادیه های تجاری، احزاب سیاسی، و انجمن های سری، همگی نمونه هایی جدید از تجسم سرمایه اجتماعی به شمار می روند. از نظر بورديو، وجود تفاوت ها در کنترل سرمایه اجتماعی توضیح دهنده ی این موضوع است که میزان همانند سرمایه اقتصادی و فرهنگی، از سویی، منافع متفاوتی را برای افراد فراهم می آورد و از دیگر سو، در قدرت نفوذ کنش گران مختلف تفاوت هایی ایجاد می کند. عضویت در گروه ها باعث ایجاد سرمایه اجتماعی می شود که دارای اثرات تکثری بر شکل های دیگر سرمایه خواهد بود (همان، ۹۰). لین با طرح نظریه منابع اجتماعی (۱۹۸۲) مطرح نمود که دستیابی به منابع اجتماعی و استفاده از آن ها می تواند به موقعیت های اجتماعی- اقتصادی بهتر منجر شود لذا او در سال های اخیر مفهوم سرمایه اجتماعی را به عنوان منابع نهفته در ساختار اجتماعی مطرح کرد که با کنش های هدفمند قابل دسترسی می باشد از نظر لین منابع ارزشمند در اکثر جوامع ثروت، قدرت و پایگاه اجتماعی می باشد و لذا سرمایه های اجتماعی افراد را بر حسب میزان یا تنوع ویژگی های دیگرانی که فرد با آنها پیوندهای مستقیم و غیر مستقیم دارد قابل سنجش می داند (توسلی؛ ۱۳۸۴: ۱۰) از نظر لین دو عنصر مفهومی و مهم سرمایه اجتماعی، منابع نهفته و موقعیت های شبکه ای می باشد. و نتایج سرمایه گذاری های افراد در روابط و شبکه های اجتماعی در ارتباط با دو نوع کنش ابزاری و کنش اظهاری طبقه بندی می شود که برای کنش ابزاری سه نوع بازدهی اقتصادی (ثروت) سیاسی (قدرت) و اجتماعی (شهرت) و در کنش اظهاری سرمایه اجتماعی ابزاری برای تحکیم منابع و دفاع در برابر از دست دادن احتمالی منابع و به سه نوع بازدهی سلامتی جسمانی، سلامت روانی و رضایت از زندگی اشاره می کند. جیمز کلمن نشان داد که سرمایه اجتماعی می تواند منافع واقعی برای فقرا و اجتماعات حاشیه ای فراهم آورد. (فیلد، ۲۰۰۳، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵). وال معتقد است که کلمن نیز مانند بورديو مفهوم سرمایه اجتماعی را از اقتصاد به جامعه شناسی آورده است (وال ای، ۱۹۹۸، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵). تغییر منطقه تمرکز از سطح فردی به سطح منطقه ای کار پاتنام را به طور تجربی از کار بورديو و کلمن مجزا می کند، اما تعریف او از سرمایه اجتماعی به طور بنیانی به تعریف آن دو شبیه است. کار

صورت گرفته عبارت است از کاربرد مفهوم در یک مقیاس اجتماعی وسیع تر. آن جنبه هایی از سرمایه اجتماعی که از نظر پاتنام، تفاوت در سطوح ملی و منطقه ای در دستاوردهای سیاسی و اقتصادی را موجب می شود، هنجارهای کنش متقابل عامی است که محرک اعتماد اجتماعی است. این همان اعتمادی است که اعضای جامعه به دست می آورند و کنش های نوع دوستانه آنها را در جهت مشارکت در رفاه دیگران سوق می دهد، و پاداش آن را هم در جایی یا نقطه ای دیگر می گیرند. شبکه های مشارکت مدنی (انجمن های همسایگی، معاشرت های جمعی، تعاونی ها، باشگاه های ورزشی، احزاب توده ای و غیره) عناصر اساسی سرمایه اجتماعی به شمار می روند که باعث تقویت ارتباطات متقابل و اعتماد اجتماعی و به تبع آن بهبود سطح کیفیت زندگی خواهد شد (وینتر، ۲۰۰۰، به نقل از مسعود ماجدی و عبدالعلی لهسایی زاده، ۱۳۸۵).

فرضیات اصلی:

- ۱- به نظر می رسد بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می رسد بین اعتماد اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می رسد بین مشارکت اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر می رسد بین حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

فرضیات خرد

- به نظر می رسد بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- به نظر می رسد بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

روش شناسی

پژوهش کنونی از نوع توصیفی- تحلیلی بوده که روش پیمایش در آن مورد استفاده قرار گرفته است. ابزار گردآوری در بخش پیمایشی پرسشنامه و در بخش اسنادی، فیش برداری از منابع بوده است. جامعه آماری این پژوهش بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در بین خانواده های شهر دزفول بوده و با استفاده از جدول حجم برآورد نمونه لین با سطح خطای ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد، حجم نمونه ۴۰۰ نفر محاسبه شده و با شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS پردازش و در دو سطح آمار توصیفی و آمار

استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای آزمون فرضیات نیز از آزمون های آماری مناسب (ضریب همبستگی پیرسون) استفاده شده است.

به نظر می رسد بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

از آنجا که در این گونه فرضیات، هدف، تعیین معناداری میزان هماهنگی تغییرات دو متغیر است. نیز از آنجا که در اکثر تحقیقات همبستگی دو متغیری از مقیاس فاصله ای با پیش فرض توزیع نرمال دو متغیری برای اندازه گیری متغیرها استفاده می شود لذا از آزمون همبستگی پیرسون استفاده به عمل آمده است.

نتایج در جدول زیر ارائه گردیده است:

جدول ۴-۱۶ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین اعتماد بین فردی و

کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی	۳۸ ۳	۰,۷۱۳	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.713$ $p<0.05$ و $n=383$ » رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۷۱۳» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. به عبارتی بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. اعتماد بین فردی موجب می شود تا افراد به سبب اعتماد به یکدیگر، کیفیت زندگی بهتری داشته باشد احساسات مثبت که در نتیجه اعتماد حاصل می شود کیفیت زندگی فردی را بالاتر می برد. میزان ضریب همبستگی نیز در سطح قوی می باشد که حاکی از وجود رابطه مثبت و قوی بین متغیرهاست.

به نظر می رسد بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد

جدول ۴-۱۸ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین اعتماد به نهادها و

کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۸۲۹	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.829$ $p<0.05$ و $n=383$ » رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۲۹» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز بسیار قوی می باشد. میزان اعتماد مردم به

نهادهایی مانند دادگستری؛ پلیس زیاد می باشد و مطمئن هستند که اگر در این مکان ها قرار بگیرند حق آنها را می دهند.

به نظر می رسد بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۱۹ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت رسمی و

کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۶۳۵	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.635$ $p<0.05$ و $n=383$ » رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۶۳۵» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز نسبتا قوی می باشد. مردم ما معمولا در انتخابات و راهپیمایی ها شرکت می کنند زیرا این ملت و دولت برخاسته از رای مردم است.

به نظر می رسد بین مشارکت غیررسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۲۰ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت غیررسمی و

کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت غیررسمی و کیفیت زندگی	۳۸۳	-۰,۰۹۴	۰,۵۲

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.094$ $p>0.05$ و $n=383$ » رابطه بین مشارکت غیررسمی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «-۰,۰۹۴» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار نیست.

به نظر می رسد بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۲۱ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت مدنی و

کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۸۲۸	۰,۰۰

همان طور که از جدول استنباط می شود « $r=0.828$ $p<0.05$ و $n=383$ » رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۲۸» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵»

معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد. مردم در گروههای مذهبی عضویت دارند و بیشتر مردم عضویت بسیجی را نیز دارا می باشد. چون بر کیفیت زندگی آنان تأثیرگذار است.

به نظر می رسد بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد
جدول ۴-۲۲ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۸۰۴	۰,۰۰

همان طور که از جدول استنباط می شود « $p < 0.05$ » و $r = 0.804$ و $n = 383$ رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.804 » و تعداد 383 ، در سطح « 0.05 » معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد.

به نظر می رسد بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد:
جدول ۴-۲۳ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۰۶۰	۰,۲۴۲

همان طور که از جدول استنباط می شود « $p > 0.05$ » و $r = 0.060$ و $n = 383$ رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.060 » و تعداد 383 ، در سطح « 0.05 » معنادار نیست. چون سطح معنی داری از 0.05 بیشتر است.

به نظر می رسد بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد
جدول ۴-۲۴ آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی	۳۸۳	۰,۸۲۰	۰,۰۰

همان طور که از جدول استنباط می شود « $p < 0.05$ و $r = 0.820$ و $n = 383$ » رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.820 » و تعداد « 383 » در سطح « 0.05 » معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد.

رگرسیون برای سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی

از آنجایی که مقدار آماره دوربین - واتسون ($1/0.75$) در فاصله بازه ای $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد، می توان از رگرسیون استفاده کرد

بررسی رگرسیون چند متغیره نشان می دهد که مقدار R یا ضریب همبستگی چند گانه برابر با 0.970 می باشد که نشان دهنده رابطه ی بسیار خوب بین متغیر وابسته و متغیر مستقل می باشد. مقدار ضریب تعیین یا R^2 برابر با 0.942 می باشد که بیانگر این مطلب است که $94/2$ درصد از تغییرات کیفیت زندگی به این متغیرها که در تحقیق استفاده شده اند مربوط است و بقیه در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته است.

۴-۲۵. جدول رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار	دوربین واتسون
۱	۰/۹۷۰	۰/۹۴۲	۰/۴۹	۳/۹۷	۱/۰۷۵

نتیجه گیری

مفهوم «سرمایه اجتماعی» در دهه های گذشته بحث ها و جدل های بسیاری را در علوم اجتماعی - و به ویژه در جامعه شناسی، پدید آورده است. گروهی از جامعه شناسان و دیگر اندیشمندان آمریکایی و اروپایی و برخی از نویسندگان ایرانی بر این باورند که مفهوم «سرمایه اجتماعی» هم می تواند، جامعه شناسان را در بررسی علمی نابسامانی های جامعه امروز یاری رساند و هم قادر است همانند «شاه کلیدی» در دست سیاست گذاران و مدیران اجرایی جامعه، زمینه مبارزه درست با این نابسامان های را فراهم آورد. در باور این گروه از جامعه شناسان و پژوهشگران علوم اجتماعی ریشه همه - یا دست کم - بسیاری از نابسامانی ها یا ناهنجاری های جامعه امروز در کمبود یا نبود سرمایه اجتماعی نهفته است. در این میان رویدادهای اجتماعی مهم دهه های گذشته مانند فروپاشی نهاد خانواده و ناپایداری روابط اجتماعی در آمریکا و اروپا، کاهش میزان همبستگی اجتماعی در کلان شهرهای جهان و از رونق افتادن فعالیت های اقتصادی در برخی از ناحیه های کلان شهرها، گسترش ناهنجاری های رفتاری در میان جوانان و نوجوانان و ناامنی در مدرسه های آمریکایی و انگلیسی و ... و نیز فراز و نشیب ها و پیچیدگی هایی که در اجرای سیاست همگرایی میان اعضای اتحادیه اروپا به ویژه پس از به گردش در آمدن پول واحد اروپایی «یورو» پدید آمد

همگی زمینه های لازم برای نظریه پردازی درباره این مفهوم را فراهم آورد و سبب شد تا انبوهی از کتاب ها، مقاله ها، گزارش ها و ... «سرمايه اجتماعي» را به مفهومي «اسطوره ای» بدل سازد سازمان جهانی بهداشت نیز کیفیت زندگی را احساس فرد از وضعیت زندگی خود در قالب نظام ارزشی و فرهنگی و بر پایه ی آرمان ها، انتظارات، استانداردها و علایق فرد تعریف کرده است که دارای حیطه های جسمی، روانی، سطح استقلال، ارتباطات اجتماعی، محیطی و عقاید شخصی می باشد. ویژگی مفهوم کیفیت زندگی آن است که بتواند شامل تمام کیفیات (مفاهیم) جامعه شناختی شود. یعنی گسترده بزرگی از مفاهیم جامعه شناسی می تواند در چتر کیفیت زندگی قرار بگیرد. اما وجه مهم این مفهوم آن است که معمولاً برای بررسی عملکرد و نتایج سیاست ها و برنامه ها مورد استفاده قرار می گیرد. به همین خاطر معمولاً در هر زمینه بنابر انتظارات سیاستگذاران و مجریان برنامه های اجتماعی تعریف می شود. برخی مؤلفان کیفیت زندگی را تنها احساس کلی خوشبختی دانسته اند. در این تحقیق فرضیات زیر مطرح شده است :

به نظر می رسد بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۷۱۳» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. به عبارتی بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. اعتماد بین فردی موجب می شود تا افراد به سبب اعتماد به یکدیگر، کیفیت زندگی بهتری داشته باشد احساسات مثبت که در نتیجه اعتماد حاصل می شود کیفیت زندگی فردی را بالاتر می برد. میزان ضریب همبستگی نیز در سطح قوی می باشد که حاکی از وجود رابطه مثبت و قوی بین متغیرهاست. نتایج این فرضیه با تحقیق ماجدی و لهسایی زاده (۱۳۸۵) همراستا است. اعتماد بین فردی یعنی افراد تا چه اندازه به دوستان، افراد خانواده، هم محله ایها و غیره اعتماد دارند هر چه میزان این اعتماد بیشتر باشد همانطور که اکبری عنوان می کند که «بحران سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در سطح جامع و فراگیر شدن آن باعث بی اعتمادی افراد و سلب اعتماد نسبت به همدیگر و مجموعه آنها نسبت به جامعه می شود. و اتحاد و پیوستگی ملی به قیمت کسب امنیت فردی به خطر جدی می افتد.»

به نظر می رسد بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد

رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۲۹» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز بسیار قوی می باشد. میزان اعتماد مردم به نهادهایی مانند دادگستری؛ پلیس زیاد می باشد و مطمئن هستند که اگر در این مکان ها قرار بگیرند حق آن ها را می دهند. اعتماد به نهادها لازمه حیات دولت و کشور محسوب می شود اگر مردم به نهادها اعتماد نداشته باشد موجودیت دولت کم کم از بین رفته و در

معرض نابودی قرار می گیرد از طرفی بی اعتمادی به نهادها زمینه ساز از بین رفتن کیفیت زندگی فردی در اجتماع می گردد.

به نظر می رسد بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۶۳۵» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز نسبتاً قوی می باشد. مردم ما معمولاً در انتخابات و راهپیمایی ها شرکت می کنند زیرا این ملت و دولت برخاسته از رای مردم است. مشارکت رسمی زمینه ساز اعتماد به دولت و سبب بهبود کیفیت زندگی فردی می گردد.

به نظر می رسد بین مشارکت غیررسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

رابطه بین مشارکت غیررسمی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۰۹۴-» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار نیست.

به نظر می رسد بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۲۸» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد. مردم در گروه های مذهبی عضویت دارند و بیشتر مردم عضویت بسیجی را نیز دارا می باشد. چون بر کیفیت زندگی آنان تأثیرگذار است. مشارکت در گروه های مذهبی، باعث شادی و نشاط روحی در انسان می شود و این شادی و نشاط باعث آرامش روحی و روانی و بهبود کیفیت زندگی فردی می گردد.

به نظر می رسد بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد

رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۰۴» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب بدست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد. حمایت عاطفی شامل کمک به یکی از دوستان، همسایه ها یا افراد فامیل طی یک سال گذشته در ارتباط با موارد زیر، -کمک به آن ها برای انجام برخی کارهایشان، - گوش دادن به درد دل و مشکلات آن ها می تواند وضعیت روحی فرد از طریق کمک به هموعان بهبود بخشد و کیفیت زندگی آنان را افزایش دهد.

به نظر می رسد بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد

رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۰۶۰» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار نیست. چون سطح معنی داری از ۰/۰۵ بیشتر است. حمایت اقتصادی شامل قرض دادن پول، حمایت سازمان های قرض الحسنه محلی از افراد، کمک افراد خیر به افراد کم بضاعت و بی بضاعت می باشد این رابطه دو سویه ای تعریف می شود زیرا از یک طرف برای فرد قرض گیرنده بهبود زندگی و کیفیت زندگی او را از لحاظ مادی تامین می کند از سوی دیگر برای

فردی که پول را قرض می دهد آرامش روحی و شادی از کار خیر سبب بهبود کیفیت زندگی او نیز می گردد.

به نظر می رسد بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد

رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۸۲۰» و تعداد ۳۸۳، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. ضریب به دست آمده مثبت می باشد و شدت آن نیز خیلی قوی می باشد. حمایت دولتی را در ارائه خدمات و تسهیلات از سوی دولت و نهادهای دولتی می توان تعریف کرد. ارائه خدمات از طرف دولت بهبود زندگی را به همراه دارد. پرداخت یارانه کمکی از طرف دولت، بهبود به زندگی های افراد کم بضاعت از طریق سازمان های ذی ربط بر کیفیت زندگی افراد اثر دارد.

ارائه پیشنهادات:

- مسئولان باید انجام کارهای عام المنافع و رعایت ضابطه، اعتماد مردم را به خود و نهادهای دولتی جلب کنند.
- تلاش مسئولان برای نزدیک شدن به مردم، زیرا خطرناکترین مرحله موقعی است که شکاف بین مردم و مسئولان ایجاد شود.
- مسئولان می توانند با انجام طرح های نظرسنجی افکار عمومی از خواسته ها و نظرات و انتظارات مردم آگاه شوند.
- تقویت امنیت اجتماعی در سطح جامعه از جمله متغیرهای می باشد که میزان اعتماد را تحت تأثیر قرار می دهد. از این رو فعالیت نیروهای امنیتی در این راستا بسیار موثر است. ایجاد احساس امنیت در بین مردم می تواند در بالا بردن اعتماد اجتماعی مؤثر باشد.
- پیشنهاد می شود نقش اعتماد اجتماعی به طور خاص بر کیفیت زندگی لحاظ شود.
- از آنجا که کیفیت زندگی شامل ابعاد دیگری می شود که در این تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته است مثل متغیرهای فرهنگی بهتر است تحقیقات دیگری در این زمینه انجام شود.

منابع و مأخذ:

- فوکویاما، فرانسیس، (۱۳۸۴) « سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی»، در : سرمایه اجتماعی، به کوشش تاجبخش، کیان، ترجمه خاکباز، افشین و پویان، حسن، (تهران، شیرازه)، ۱۶۷ / ریچارد رز، « کارها در جامعه ضد مدرن چگونه پیش می رود؟».
- ماجدی، سید مسعود و لهسایی زاده، عبدالعلی، (۱۳۸۵)، بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، تهران، فصلنامه روستا و توسعه، سال نهم.
- دورکیم، امیل، (۱۳۸۱)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، تهران، نشر مرکز.

- وثوقی، منصور و رحمانی خلیلی، احسان (۱۳۹۳). رابطه رسانه های جمعی و سرمایه اجتماعی در کلان شهر تهران، فصلنامه مطالعات فرهنگ و ارتباطات، سال پانزدهم، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۳.
- ارزش ها و نگرش های ایرانیان: برخی از عناصر سرمایه اجتماعی. موج اول (۱۳۷۹) و موج دوم (۱۳۸۲). تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. گیدنز، انتونی (۱۳۷۸). جامعه شناسیو ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۰). فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن: نامه علوم اجتماعی، شماره ۳.
- توسلی، غلام عباس و کلاریجانی، امرالله (۱۳۹۳). سرمایه اجتماعی در شبکه های اجتماعی مجازی، مجله مدیریت فرهنگی، سال ششم، شماره هفدهم، پاییز ۱۳۹۱.
- باستانی، سوسن و کمالی، افسانه (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی شبکه و اعتماد متقابل بین شخصی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، سال شانزدهم، شماره ۶۱.
- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه، (۱۳۸۴)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه های سرمایه اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، زمستان.

